

Direcció y Administració

Ripoll
Carrer de les Vinyes

Setmanari Autonomista Ripollès

D. RAMON VAQUER Y ALIVÉS

Vocal de la Comissió organitzadora
— dels Somatents armats de Catalunya —

MORÍ 'L DIA 4 DE JANER PROP PASSAT

Havent rebut els Sants Sacraments

— A. C. S. —

Sos desconsolats esposa D.ª Antonia Cortinas, fills Joseph, Ramon, Lluís, Melcior, Remey, Mercé y Pilar, pare D. Salvador Vaquer, germà y germana, pare polítich, germans y germanes polítichs, oncles, nevots, cosins y demés parents; al recordar a llurs amichs y coneguts tan sensible perdua, els hi pregunten que 'l tinguin present en ses oracions y se serveixin assistir als FUNERALS que en sufragi de la seva ànima se celebraran el proxím divendres, 19 actual, a dos quarts d'onze del matt, a la Basílica de Sta. Maria, per qual favor els hi quedaran altament agrahits.

Meteorologia catalana

A alguns llegidors d'EL PUIGMAL, tal vegada 'ls sabrà greu qu' aquet setmanari publicui la secció meteorològica, perquè no hi veurán l'utilitat directa y preferirien més notícies, que no pas veure un estat ab la quantitat de pluja caygada, la temperatura, l'estat del cel y demés elements meteorològichs.

Pero justament la il·lástima es que les observacions no siguin més completes y sobre tot que 's pogués comptar ab lons aparells (alguns ho son). Allavors, solsament per aquet fet, EL PUIGMAL fora un arxiu científich de gran válua, que com més anys passessin, més estimable seria y al que s'hauria de consultar indefectiblement quan se volguessin estudiar les condicions climátiques de Catalunya, estudi qu' encara está per fer, per vergonya nostra.

Y no es pas que no sigui important l'assumpte; perquè independentment de l'obligació que tenim de conèixer la terra que trepitjem ab totes les condicions que la determinen y de contribuir ab la nostra cooperació a la ciencia universal per l'avenç de l'humanitat, hi ha un mòvil d'alt interès y fins d'egoisme qu' ha de ser sentit per tots els de la comarca ripollesa.

Basta no més considerar que l'estat sanitari dels llochs está continuament sotmés a l'influència de les diferents condicions atmosfèriques, com la temperatura, pressió baromètrica, pluja, humitat, vents, tensió elèctrica y altres menys importants, explicant-se per llur acció certes malalties endèmiques, la propagació d'altres, la natalitat y mortalitat, y com a conseqüència immediata les ventatjes que pugui presentar el clima desde 'l punt de vista d'estació regeneradora pe 'ls forasters.

No he d'anar a fer la defensa de la meteorologia y passo per alt desde 'l moment l'importància que té per l'agricultura, pe 'ls serveys públichs, per la mateixa industria y fins pe 'l caràcter moral dels habitants d'una encontrada. L'objecte es sols de remarcar l'importància que té la seccioneta de *Datos meteorològichs*, insertada al cap d'avall d'aquet setmanari, ocupant un lloch humil y que fo-

ra molt convenient que s'ampliés ab les anotacions relatives a la direcció y velocitat dels vents, a la mena de núvols observats y demés particulars, a fi de que les observacions s'avinguessin ab les dels altres indrets de Catalunya y Ripoll pogués ser estudiat climàticament, coin ho son altres poblacions. Aquest estudi conciençut y pacient, ve de fer-lo per primera vegada d'una manera seriosa. En Rafel Patxot y Jubert, el patrici benemèrit que va instal·lar a Sant Feliu son magnífich observatori astronòmic y meteorològich y ara acaba de publicar en un esplèndit volum in-folio, les «Observacions de Sant Feliu de Guixols. Resultats del 1896 (parcial) al 1905. L'observatori y l'obra esmentada veritablerment no semblen pas degudes a l'iniciativa particular, sino a la d'una poderosa entitat com un ajuntament de gran capital o una diputació per lo insòlit de l'empresa en el nostre país.

Fallejant l'interessant volum, s'hi trova una munió de paraules ben nostres com *gregal* (restituit a sa veritable forma en lloch «gargals»), *darrevèra*, *calabruixó*, *ruimada*, *gropada*, *aygues d'estuf*, *ressols*, *barberol*, *cabrejar*, etc. y un tecnicisme usat ab gran desembrac, com si tota la vida s'haguessin escrit obres de meteorologia en català.

L'autor comença per donar els resúms mensuals meteorològichs corresponents al decenni, ab curioses observacions especials y les característiques meteorològiques de cada mes: després tracta del destriament dels resultats, estudiant successivament la presió atmosfèrica, la temperatura, l'humitat, la pluja, el vent (ahont fa una disertació notabilíssima sobre la tramontana), els núvols y diversos fenòmens (tempestes y gropades, calabruixó y pedregada, anomalies barogràfiques, neu, halos y estat de la mar); y finalment per via d'apèndix, baix el nom modest de «materials pera la pluviometria catalana» fa un esboç d'una obra important, resultat d'un estudi minuciós y una pràctica constant, en que reunint tots els datos sobre plujes qu' ha pogut conseguir dels pochs observatoris instalats a Catalunya, ha arribat a unes conclusions qu'interessen a la costa empordanesa en particular y a tot Catalunya en general.

Tot fent constar que l'estudi pluviomè-

trich que posa com Apèndix «es senzillament un antecedent pera preparar l'estudi ulterior» que tots els aficionats estem esperant com candeletes, senyala ja una orientació ferma y determina els dos tipus essencials del règim de plujes a Catalunya: el *tipo balear* caracterisat pel fort màxim de pluja al Octubre-Novembre a la seguida de la tongada seca ab el mínim pel Juliol; y el *tipo coster* en que'l màxim de pluja correspon a la tardor, pero ab l'aygua més ben compartida, sent pel Novembre'l fort de la pluja y havent-hi 2 mínims: Juliol-Agost y Febrer. Els tipus de transició, son: el de *montanya* en que passat el mínim del Febrer, la quantitat de pluja creix fins arribar al màxim del Juny, pero desseguida minva especialment en el Juliol, mantenint-se relativament baixa en lo que queda d'any; y el *pirenenc*, ahont el màxim de pluja es entorn del Juny, y'l mínim pel Febrer, anant augmentant o disminuint ab regularitat d'aquet a aquell o d'aquell a aquet respectivament.

Fora gayre be inintel·ligible donar una idea per escrit de lo qu'ha de veure's gràficament en els quatre mapas hisetogràfics estacionals de Catalunya, o sigui de la pluja en les quatre estacions del any; pero no puch sustreure'm a fer-ho ab el mapa del repartiment anyal de la pluja a Catalunya, per considerar-lo com a síntesis del seu estudi: les dues grans regions plujoses ahont hi cauen anyalment més de 900 milimetres d'aygua, son els grans grops pirenenchs d'Ull de Ter y de les Malchides, formant com dues clapes determinades la primera en sos extrems N. y S. pels termes de Prats de Molló y d'Olot y la segona, pel terme oriental de Pont de Suert. Cauen anyalment de 600 a 900 milimetres de pluja en la Vall d'Arán, Pallars, Conflent, baix Vallespir, Bergadá, plana de Vich, alt Vallès, Gironès y alt Empordá. Sol-sament 500 a 600, la Cerdanya, la major part de les riberes del Segre, la Segarra, el Priorat, el Baixada, pla de Bages, baix Vallès, pla de Barcelona, la Maremma, la costa de la Selva, y tota la plana rossellonesa. Y reben menys de 500 milimetres, els entorns de Lleyda; la comarca de Tortosa, el camp de Tarragona y seguint costa amunt fins a mitjorn de les montanyes de Garraf. El Ripollès donchs se trova enclavat entre la *zona isòtie*

de més de 900 milimetres (part oriental) y la de 600 a 900 (part central en la qu'hi ha la vila de Ripoll y part occidental); lo qual indica clarament, l'interés que s'hauria de tenir en procurar-se les observacions meteorològiques dels punts lo més extrems possibles d'aquella-encontrada, com foreu Montgrony, Vinayoles, St. Quirse, Vidrà, Vallfogona, Sant Joan de les Abadesses, Ogassà y la Corba, que juntament ab els datos de Ripoll, 's podria arribar al estudi exacte dels factors climàtics. Si's municipis o llocs d'observacions no podien adquirir els aparells necessaris per aquest estudi (que no valen pas molts diners) ja 's trovaria probablement qui 'ls facilités y de segur que no faltaria un rector o altre persona de bona voluntat, que 's volgués pendre l'insignificant molestia diaria que suposa l'anotació ab la qual els entesos, després en deduirien les lleys y conseqüències, com ara ho ha fet En Patxot, malgrat la deficiencia de datos; perque no més ha pogut comptar propiament, qu' ab els de Mahó, Palma de Mallorca, Tortosa, Sant Feliu de Guixols, Barcelona, Perpinyá, Prats de Molló, Cap de Sant Sebastiá, Mataró, Ybica, Cap de Biarra, Puigcerdá, Ceret, Prades y Olot.

Unicament aixís podrem evitar lo que l'autor deplora sobrant-li la rabó, al dir: «Encara me recordo —de quan jo era noy— l'efecte deplorable que'm feya de veure's llibres d'estudi plens de coses y fenòmens enmatlevats als paisos extrangers, com si la nostra terra fos quelcom fora de Natura, o be fent malpensar que no sabiem esbrinar lo que 'ns envoltava».

En Patxot qu'es un dels pochos que sapser rich, ha contribuït moltíssim al enaltiment de Catalunya, y en els anys de nostre desvetllament, se seuyalará l'aparició de la seva obra, ab una fita no menys visible que la que marqui «L'Atlántida» per la literatura.

ROSSEND SERRA Y PAGÉS

Corre comes

Hem passat uns quants dies en Rafel y

un servidor de vostès, a partir de la cura (1) de les conseqüències malestrugues de nostre explicat astorament y tot perque en la Cambra legislativa senatorial el despitat Don Joan Sol y Ortega estava de tanda per' espantar als de la casa qu' encare dormen tranquilament totes les nits sense que visions sinistres del projecte d' administració local els torbi la seva envejable son. Y, iquin contrast! mentres tant alguns vellets d' aquell santuari legislatiu, y tota la camada de peters del trust no podien dissimular la inmensa alegria propulsada per l' imminència de salvar... les viandes del pressupost de 1909 en auxili del agotament de forses de sos amichs, la majoria de la falange lliberal.

Y perque al Congrés ens havia de definir el tristement celebre legislador en les regions del ànima, el grandíssim... doctor en la ciencia dels raigs X Don Segimon Moret.

Al Senat l' insigne vigatà Don Ramon d' Abadal senador solidari xafà la guitarra a les marmanyeres escandalitsades que ja tenien dessembossada la gorja per entonar la marxa de Cadis en celebració del triomf ventrellesch, y al Congrés el pundonorós Diputat solidari Sr. Macià, a qui adora Catalunya, desquitarrà la pantomina fins anegar de llagrimes al ex president orador.

De modo que com veurán, per fortuna, contra lo que temiem, no ha sido res.

PIROTÉCNICH.

(1) No parlo de «La Cura de moro» que 's posà en escena, diumenge passat per la nit, en el teatre de l'Acadèmia Catòlica, perque va passar de moro, y tal que si dona la casualitat de haberhi assistit mon company Rafel, impresionable, nirviós com se veu qu' es, no l' aturo ni ab el concurs d' amichs y porters.

Rosari de dolor

Acabament

VI.

Ell es alt y ben plantat,
te la pell colrada y forta;
ara réga atrafegat
el xamós llegúm de l'horta.

Mentre 'ls solchs gira y refà
alegroy canta que canta;
quan aprop sent esclatà
una nota ressonanta.

S' ha tombat al punt y veu
a la dolça enamorada;
ve del camp, y va aprop seu
ab la faldá curullada.

Com la flor del magraner
se 'ls encen tota la cara,
y sos ulls s' hi nota a pler
la gran joya que 'ls amara.

Quatre dites, una flor,
y al treball tot desseguida;
jo m' he dit del fons del cor;
Vetaqui l' amor, la vida...

VII.

Al pen del rech reposava
quan he vist passà un merlot;
veyent son plomatge negre
¡oh quin salt m' ha fet el cor!

M' han vingut a la memoria
aquell temps... ¡Deu me perdó!
¡Que 'n treuria d' anotarho
si 'n tiuch massa ab el recort.

Llegis ella aquesta esparsa
ja 'l sabria el meu dolor.
Coneixentlo se 'n riuria
sens tenirme compassió.

El mal de la gelosia
se m' aferra al fons del cor;
el mal de la gelosia
que 'm va ferint de traydor.

VIII.

Aquell dia ma anyorada,
me parlaves del teu cor:
jo 't sentia enamorada
y ferventa per l' amor.

Han passat dugues anyades
y ab lo que m' has fet sofrir,
he cregut moltes vegades
que de cor no 'n deus tenir.

IX.

En la parra apampolada
del meu hort, ve 'l rossinyol.

a cantar, quan baixa 'l sol
y aixis qu' esclata l' albada.

Quina dèu de melodia
esbandeix ab els seus cants,
ab ses troves palpitants
d' hont hi brolla l' alegria.

Oh ell ray ¡pot ben cantar
que cap cosa 'l desesperal....
Sap que al niu del verdissar
dolça companya l' hi espera.

També cantaria jo
si l' amor no 'm fos traydora;
are sols puch dí ab tristó
la gran pena que m' acora.

X.

La mare amorosida
me deya quan m' ha vist:
—Fill meu, tros de ma vida
¿que tens qu' estás tant trist?
—No es res la meva mare:
me sento un malestá...
Si 'm pesa y aclapara
deixén, ja 'm passarà.

—No estich per mes fatleres,
el mal es un bergant;
tinç herbes remeyeres
que prompte 't goriràn.—

Poruga y anguniosa
al llit m' ha acompanyat;
perfums de sauch y rosa
ma cambra han embaumat.

La dolça mare meva
quin procurar per mil....
Del mal que 'm puny sens treva
ni un mot l' hi he pogut dí.

Ma vida consumia
la febra del amor....
Jo se qui l' entreuria
eix corch que 'm furga al cor.

XI.

Ves ara justament
que Primavera arriba,
colitorç el capciró
la meva clavellina.

Be prou que 'n se 'l motiu
per mes que ella no ho diga:
ha mort tot esperant
un raig d' aigua fresquívola.

M' haurá de perdonar:
la culpa tota es mia;
pensant ab altre «flor»
se m' ha oblidat l' amiga.

¡Oh! y are, justament
que Primavera arriba
entre alegroys y canta,
s' entela ma alegria.

XII.

Quan vaig saber que ab un altre
t' havies de desposar,
deixat hauria la vida;
tant gran era 'l meu penar.

Are no: tinç l' esperança
que si un jorn el teu espòs
t' amargnés la vida tota,
pensaries ab tots dos.

Pensaries y et doldries
d' haverme fet trahició.
Per la meva malaltia
quin conçol seria això!

XIII.

Tant mal com m' has fet y encara
no sapiguerte oblidar....!
Tu mateixa are compara
l' amor gran que 't vaig posar.

Sols dolçors en mi has trovades;
jo quimeres y rencors;
si tu espines m' has clavades
jo t' he donat més olors.

XIV.

Avuy he vist per mes quimera
trescar per l' hort, tota gentil,
a una minyona joguina
com els lilás pel mes d' Abril.

Duya els cabells cayguts pels polsos
y uns ulls mes dolços....!
Tant m' ha sobtat el seu mirar
que m' posat a pantèjar.

¡Ah si perdut no hagués el cor
y la tendresa,
rera una dona sense amor
qui m' ha marcií la joyonesa,
enterbolint ab foch mon cap....
Llavors.... qui sap....!

La mallerenga' canta
y el presseguer floreix;
la terra fecondanta
de vida s' estremeix

Les verges joguinoses
han tret els vestits clars,
y herbejan apanyoses
pels blats y pesolars.

El sol tot ho colora,
quin goig fa 'l Llobregat!
Tot riu; no mes hi plora
mon cor enamorat.

PERE TARRÉS.

COMARCA

Planoles.

Ab gran solemnitat s' ha celebrat en aquest poble la festa de S. Blay, si be la concurrència de forasters no ha sigut com en altres anys a causa dels mats camins y la neu.

A les 10 hi hagué ofici a tota orquesta y ab assistència de les Autoritats. A la tarde ball a la plassa principal a càrrech de l' orquesta «La Modernista» de Ribes, y al vespre passant y ball al mateix lloc.

Dies passats hi havia pena de la vida el transitar pels carrers de Planoles desde la posta de sol fins a l' endemà entre 10 y 11, a causa de les llosères de glas que omplienaven els carrers, molt a propòsit per trencarshi qualsévol les costelles o sofrir una caiguda de fatals resultats.

Aixís com s' havia dit que per St. Blay donarien la il·luminació pública elèctrica, resultà que no pogueren donarla aquell dia ni pública ni a domicili. L' endemà varen provar-la pero 'ls llums feyen una claror tan poch intensa que tingueren d' apagarlos al cap de poca estova de cremar. Tenintla maquinaria poca forsa utilitzaràn un altre salt al costat del primer conduintlo en canals de fusta a fi d' obtenir major quantitat de caballs.

Planés

El dia 9, festa de Santa Apolonia, advocada pel mal de caixa, celebra aquest poble sa festa petita, resultant regularment concurrència de forasters, alguns de Ripoll, gracies a fer un dia tan hermós que semblava talment de primavera.

En la tarda y vespre se ballà a la plassa com els demés anys, tenint contractats tres músichs de «La Modernista». Durant la festa en el magatzem de vins de Joaquim Llach varen servir-se begudes de totes menes, catè, menjar a la carta y entaulat, quedant tothom molt content del serviciment y dels preus econòmichs de la casa.

Colonia Herand

En la nit del 1 del actual, que era enterament fosca, per estar nuvol, baixava de la vall de Ribes un carro sense llum y tirat per quatre animals quan al ser al kilometre 113, prop del Pont de la Cabreta, els animals se desviaren de la carretera enfiant un baixador cap al riu que serveix pera la carga y descarga de la fàbrica de carburo dels senyors Morell y C. Ab els sotrachs del carro sobre les pedres va despertar-se 'l carreter qui volia tornar-lo a cami pero quedà 'l carró encallat y ell renegant contra les besties durant una hora y mitja. ¿Qui 'n tenia la culpa? Indubtablement el carreter perque si no hagués dormit, com tenen per costum, els animals no s' haurien ficat per aquell lloch.

Prop dos quarts de sis passà un subjecte que cridat pel carreter va ajudar-lo logrant després de molts treballs pujar el carro a la carretera. Més tart s' ha sabut que era de Navarres.

RAMON ESCARRER.

NOVES

Haventnos manifestat alguns estimats llegidors que 's seria agradable que EL PUIGMAL continués publicant els extractes de les sessions del Ajuntament, debem ferlos avinent

que, malgrat nostres bons desitjos, no podem complaurels, per la sencilla rahó de no celebrar-se casi may sessió ordinària el diïluns.

Les ordinàries de segona convocatoria, que son clares, se celebren, no en el saló de Sessions com fora natural, sinó en la Secretaria y a porta tancada. Per aixó no podem dar compte de lo que en elles se tracta.

Diumenge passat s'inaugurá en el Colègi de les Germanes Carmelites l' Escola dominical gratuïta pera les noyes que vulguin aprendre de comptes, llegir y escriure. Les classes se donen de 4 a 6 de la tarda.

Deya el nombre 562 del «Heraldo de Gerona» al ressenyar el corresponsal d' aquesta la sessió extraordinària de nostre ajuntament, anterior a la vinguda de S. M. el Rey:

«De un detalle de lo ocurrido en dicha sesión he tenido noticia y creo de mi deber dar cuenta: Parece que el Sr. Moreno Churruga, hablando de la conveniencia de no cargar el presupuesto municipal con gastos extraordinarios, insinuó la idea de que el diputado á Cortes por el distrito estaria dispuesto á sufragar algunos de ellos, al oír lo cual el alcalde Sr. Pellicer contestó con acénte de dignidad y gran viveza que el ayuntamiento de Ripoll y la población entera tendria a gala emplear en el recibimiento del rey quanto fuere necesario para hacerlo dignamente, sin auxilio ageno alguno.»

Y are se sab que l' nostre ajuntament ha demanat a la Diputació provincial auxilis pera pagar aquells gastos, pera fer els quals no li havia pas demanat autorisació.

Els comentaris pel lector.

Cumplint lo preceptuat per la nova ley de Reformes Socials, el dia 4 del present mes tingué lloch a la Vila de Puigcerdá la reunió de vocals, un de cada Junta local de Reformes Socials dels pobles del Partit pera la designació de un Vocal y un Suplent que representin en la Junta Provincial de Reformes Socials a les locals d' aquest partit Judicial, y fou elegit per unanimitat Vocal de la expresada provincial nostre amic D. Frederich Casadesus, propietari del Molinou del vehí poble de Campdevànol.

Sia la nostra esmota tan tant honrós y important carrech.

Dimars al matí un conegut nostre que venia de la banda d' Olot montat en una euga, una mica abans d' arribar a Coll de Canes li sortí al pas un gros porch singlar que calculá pesaria de 60 a 70 carniceres y al qual no pogué tirar per no dur al damunt cap arma de foch. La bestia desaparegué tot seguit y el cavaller avisá a una casa propera per si volien perseguirla.

Dijous passat s' efectuá la boda de nostre amic En Joaquim Pernau ab Na Mercè Tubau, pubilla de la coneguda masia Ribá, de Viladonja.

Els hi desitjem llarga lluna de mel.

Hem vist ab agrado que l' peó caminer que té a son carrech la conservació del tros de carretera d' Olot desde l' empalma a la de Barcelona retirava el fanch que preveyerem hi hauria per haverhi abocat massa terra al engravarho, quan ens visitá S. M. Don Alfons XIII.

Fa molts dies que dintre l' riu Ter y devant de la casa-torre Portell hi ha un porch ó gos que s' está podrint y sort tenen els vehins de les cases de la plassa que no fá calor, que sinó no podrien obrir les portes per refrescarse. ¿Podria manarse senyor arcalde que 's tragués?

La Germandat de Sant Eudalt celebrará demá a les tres de la tarda, a casa la vila, la reunió general pera la aprobació dels comptes corresp'nents al passat any de 1908 y renovació parcial de la Junta Directiva.

Segons veyem en l' estat de comptes repartits als socis d' aquesta antiga germandat, que compta ja ab 40 anys d' existencia, ha tingut durant l' any 1908 un gasto de pessetes 3608'25, quedantli en caixa 4239'25 pts.

Demá a les vuit del matí se reunirá l' Ajuntament pera, previ el coteig de noms y nombres y insaculació procedir al sorteig dels minyons concorrents a la quinta del any corrent.